

ГНАТЮК Настасія Ігорівна,
магістр Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна»,

ВАСИЛЕНКО Олена Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна»

ПРОБЛЕМА НАСИЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ СІМ'Ї: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Стаття присвячена проблемі, яка стосується допомоги жінкам, що зазнають насилля в сім'ї, а також розгляду такого терміна, як домашнє насильство.

Ключові слова: домашнє насилля, соціальний механізм, страх, залякування.

Сьогодні проблема домашнього насилля є досить поширеною у вимірі сучасного соціального простору, а також однією з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини. Домашнє насилля вважається серйозною проблемою в кожній країні, де вивчається це питання. Такого насилля зазнають жінки всіх вікових і соціально-економічних груп.

Сам термін «домашнє насилля» на сьогодні є досить поверховим. Недостатнім є розуміння того, що міститься у понятті «насилля», коли говориться про застосування його у родині між її членами. Найчастіше під домашнім насиллям розуміють безпосереднє застосування насилля одного члена сім'ї по відношенню до іншого, наприклад, насилля батьків над дитиною, дорослої дитини над батьками тощо.

Проблему насилля над жінками досліджували такі науковці, як: А. Андрєєва, О. Бодальов, Г. Божович, Л. Виготський, С. Голод, Б. Гузиков, Л. Максименко, Л. Орбан-Лембрик, В. Столін.

Мета статті: розглянути теоретичні аспекти надання соціально-психологічної допомоги жінкам, які зазнають насилля в сім'ї.

В даний час насильство щодо жінок є одним з основних соціальних механізмів, за допомогою якого жінок примушують займати підлегле становище порівняно з чоловіками. Насильство, звернене на жінку, відображає структуру підпорядкування і влади, всю глибину відмінностей між статями. «Насильство щодо жінок» за документами ООН означає будь-який акт насильства, що чиниться на підставі статевої ознаки, який спричиняє або може заподіяти фізичний, статевий, психологічний збиток або страждання жінці, а також загрози скоєння таких актів, примус або довільне позбавлення волі, будь то у громадському або особистому житті.

Насильство – явище комплексне. Комплексність характеризується існуванням різних типів насильства в залежності від характеру травм. Одні дослідники визначають насильство як емоційну або фізичну образу або загрозу фізичного зрадка в середині сім'ї, інші – як фізичну та сексуальну образу на тлі потужного психологічного тиску. Фахівці центру «АННА» (Асоціація «Ні Насильству») дають домашньому насильству наступне визначення: «...повторюваний зі збільшенням частоти цикл фізичної, сексуальної, словесної, емоційної та економічної образи з метою контролю, залякування, навіювання почуття страху...» [3].

Домашнє насильство – це система поведінки однієї людини для збереження влади й контролю над іншою людиною. Насильство в сім'ї розвивається циклічно: одна з головних особливостей домашнього насильства полягає в тому, що воно являє собою повторювані в часі інциденти (паттерни) множинних видів насильства (фізичного, сексуального, психологічного та економічного) [1]. На відміну від іншого виду насилля, домашнє насилля має свої особливості, а саме: це насилля між особами, які, як правило, залежать одна від одної; насильство в сім'ї завжди відбувається на відлюдді й протягом тривалого проміжку часу; це систематична дія, яка не з'являється зненацька та рідко буває одноразовим епізодом; має тенденцію динамічного деструктивного посилення; з точки зору винуватця є швидким і результативним способом досягнення мети з найменшими затратами [1].

У рамках гендерної соціології існує певна класифікація насильства щодо жінок: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство. У висловах І. Горшкової та І. Шуригіна, фізичне насильство визначається як навмисне використання фізичної сили чи знарядь для заподіяння жінці ушкоджень або травм.

Фізичне насильство проявляється у формі погроз застосування фізичної сили (загроза вдарити, побити, вбити); лякаючі жести (спроба замахнутися, вдарити); застосування сили, крім нанесення ударів (поштовхи, утримання силою, заподіяння сильного болю – викручування рук, загрожуючи застосуванням зброї або предметом, яким можна вбити людину); у формі нанесення ударів і побиття. Це один із найбільш поширених і небезпечних типів насильницьких дій. У цілому 36 000 жінок щодня піддаються побиттю в сім'ї. Близько половини жінок піддавалися нападу в той час, коли вони були вагітні, годували грудьми, мали маленьку дитину або зазнавали фізичні або моральні страждання, перебували в стані безпорадності. Даний тип насильства являє серйозну загрозу здоров'ю жінки [4].

Фізичне насильство тісно пов'язане із сексуальним, при цьому, чим жорсткіше форма сексуального насильства, тим сильніше цей зв'язок.

Сексуальне насильство – секс без обопільної згоди, проти бажання, із застосуванням фізичної сили, погроз, залякування, насильницьке вчинення статевого акту, після побоїв, секс як засіб приниження та образи. Воно має на увазі статеві зносини внаслідок застосування чоловіком сили або безперервного тиску з його боку; це вчинення сексуальних дій проти волі жінки, а також примушування партнерки до неприйнятних для неї прийомів, способів сексуальних зносин. Це невдалий або статевий акт, здійснений з хворою жінкою або інвалідом, під тиском або під впливом алкогольного або наркотичного сп'яніння [2].

Небезпечним і поширеним видом насильства є психологічне насильство – насильство із застосуванням словесних та психічних слів, приниження гідності, образи, зневажливе ставлення, що веде до втрати самоповаги, докори, лайка, в тому числі нецензурна, грубість, залякування.

Дуже важливим аспектом прояву насильства є ізоляція жертви кривдником. Це виражається в тому, що він поступово руйнує її соціальне оточення і контакти, починаючи з батьківської сім'ї. Це відбувається шляхом поступових маніпуляцій. Психологічне насильство присутнє практично у всіх випадках насильства в сім'ї. Періодично насильство веде до значних психологічних страждань, посттравматичних стресів, депресій, неминучого почуття страху, а іноді й до більш серйозних наслідків, – до спроб суїциду. Психологічне насильство тягне за собою руйнування особистості жінки, її соціальну дезадаптацію (неприспосованість).

Ще одним видом внутрісімейного насильства над жінкою є економічне, яке виражається через відмову жінці в доступі до засобів існування і контроль над нею. Проявляється у відмові в утриманні дітей; приховуванні доходів; витраті сімейних грошей, самостійному прийнятті більшості фінансових рішень – це може виражатися в тому, що при покупці продуктів не враховуються потреби дружини; дружина, здійснюючи покупки, повинна звітувати чеками [2].

Економічне насильство – це коли жінці доводиться: весь час просити гроші у чоловіка, навіть на дрібниці, при цьому за її проханням може послідувати відмова, повинен же чоловік відчувати, що ситуація під його невсипущим контролем; звітувати про свої витрати; у нього завжди є вільні гроші, в той час коли жінка ледь знаходить гроші дитині на шоколадку; жінка може часто чути закиди в «сидінні на шиї», навіть якщо у неї 5-місячна дитина; якщо ж жінка вже вийшла на роботу, то може почути, що вона ходить на роботу «тільки пити чай і базікати» [5, с. 303]. Головна причина економічного насильства в сім'ї – нерівномірний розподіл обов'язків по будинку і контроль чоловіка над сімейним бюджетом.

Значні можливості з надання соціально-психологічної допомоги жертвам домашнього насильства мають деякі жіночі громадські організації. Вони можуть надавати безплатну юридичну й психологічну допомогу, що є дуже актуальним, враховуючи скрутне матеріальне становище багатьох жертв насильства. Кваліфіковані юристи в таких організаціях допомагають жертвам домашнього насильства захистити свої права. Як правило, жертви насильства потребують психологічної допомоги, адже вони перебувають у розпачі, втратили віру в себе, багато хто вважає саму себе винною в тому, що стала жертвою насильства.

Психологічна допомога має сприяти жінці набуті впевненості в собі, переконати, що існує вихід зі, здавалося б, безвихідного становища, допомогти позбутись почуття провини за насильство, яке чиниться над нею, відчувати себе повноцінною особистістю, здатною вирішувати власну долю. Крім кваліфікованих психологів, які можуть надати таку допомогу, при деяких жіночих організаціях існують так звані групи самопідтримки, до яких входять жінки, які потерпають або колись потерпіли від домашнього насильства. Ці групи мають на меті допомогти кожній учасниці групи розв'язати подібні

психологічні проблеми, а також особисто прийняти таке рішення щодо способів припинення насильства, яке найбільше відповідає її інтересам і почуттям.

Допомагають психологічній реабілітації жертви насильства і тренінги з підвищення самооцінки та розвитку навичок жіночого лідерства. Оскільки випадки насильства в офіційних статистичних даних зазвичай не виділяються в окрему категорію і складають значну частку прихованої від очей злочинності, то справжні масштаби різних видів насильства в сім'ї визначити важко. Незважаючи на брак даних про масштаби насильства в сім'ї в його різних формах і проявах, наявної інформації достатньо для того, щоб привернути до цього явища широку увагу. Тривалий час ця тема замовчувалась і відкидалася суспільством, що породжувало безліч помилок і хибних уявлень. Сьогодні статистика фіксує позитивну динаміку цього страшного явища і все більш очевидним стає той факт, що проблема сімейного неблагополуччя в цілому і насильства зокрема вимагає вирішення комплексу завдань.

Отже, насильство – це проблема, яку не можна не помічати. Будь-яке насильство є руйнівним для розвитку особистості. Насильство – дія, за допомогою якої добиваються необмеженої влади над людиною, повного контролю поведінки, думок, почуттів іншої людини. Способами досягнення подібної влади та контролю є приниження, образи, погрози, залякування, маніпуляції, шантаж, загроза фізичного впливу, надмірне обмеження, а так само використання фізичного, психологічного, сексуального й економічного насильства.

Подальшими напрямками дослідження є розробка методів та програм роботи з жінками, які зазнають насилля в сім'ї.

Список використаної літератури

- 1 Грабська І. А. Насильство в подружніх відносинах / І. А. Грабська // Практична психологія і соціальна робота. – К., 1998. – № 9. – С. 20–23.
- 2 Етимологія насильства над жінкою в сім'ї // Соціальна робота в Україні на початку XXI століття: проблеми теорії і практики : [матер. доповідей на міжнар. наук.-практ. конференції м. Київ (29-31 жовтня 2002 р.)]. – К., 2002. – С. 119–130.
- 3 Забіліна Т.А. Жінка та насильство / Т. А. Забіліна. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. – С. 105
- 4 Мінакова К. Основні соціально-педагогічні та психологічні характеристики жінки – жертви сімейного насилля / К. Мінакова. – К. : Соціальна педагогіка. – 2005. – № 2. – С. 43–47.
- 5 Шахрай В. М. Технології соціальної роботи : Навчальний посібник / В. М. Шахрай. – К. : Центр навчальної літератури. – 2006. – 464 с.
- 6 Шведова Н. О. Про насильство щодо жінок / Н. О. Шведова // Насильство і соціальні зміни. – К, 2000. – № 2-3. – С. 38–53.

Стаття надійшла до редакції 19.03.14.

Гнатюк Н. И., Василенко О. М. **«Специфика предоставления социально-психологической помощи женщинам, которые подвергаются насилию в семье».**

Статья посвящена проблеме, касающейся помощи женщинам, которые подвергаются насилию в семье, а также рассмотрению такого вида, как домашнее насилие.

Ключевые слова: домашнее насилие, социальный механизм, страх, запугивание.

Gnatiuk N.I., Vasilenko O. M. **«The specifics of giving of socio-psychological help to the women who suffer from violence in family».**

This article is devoted to problem connected with the help to the women suffer from violence in family and also to the consideration of such term, as domestic violence. This is a system of behavior of one person for keeping power and control above another person. Violence in family develops in a cyclic way: one of the main features of domestic violence is in repeating in time incidents of plural types of violence (physical, sexual, psychological and so on).

Unlike other type of violence, domestic violence has its own features, such as: the violence between people, which depend from each other; violence in family always takes place in a solitary atmosphere and during the long interval of time; it is a systematic action which does not appear suddenly and it can rarely be a non-permanent episode; it has a tendency of the dynamic destructive strengthening; from the point of view of guilty person it is the fast and effective method achievement of aim with the minimum of expenses.

There is certain classification of violence to the women: physical, sexual, psychological and economic violence in the frames of gender sociology. In expressions of I. Gorshkova and I. Shuryhin physical violence is determined as the intentional use of physical force or instruments for making damages or traumas to the women.

Keywords: domestic violence, socia mechanism, fear, intimidation.